

Masaryk, morala in novi mednarodni sistem

VOJAN RUS

Svetovna filozofija in družboslovje skoraj nista opazila, da pred njunimi očmi nastaja **bistveno novi, boljši svetovni sistem**, v katerem ima **morala** večji delež kot v vseh prejšnjih mednarodnih (medetničnih) sistemih. Ta novi sistem je še zelo **negotov**, je pa realna možnost moralnega obstoja človeštva!

Te nove zveze med moralo in svetovnim sistemom ne morejo dojeti filozofije, ki iluzionistično pričakujejo, da naj bi morala uresničila absolutno harmonijo in odstranila vsa nasprotja z absolutno vladavino kakšne abstrakcije (kot je čisti um ali vsemočni nagon ali hajdegerjevska čista bit).

Bistvene novosti v novem svetovnem sistemu pa lahko dojame samo realna antropološka etika, ki moralo dojame kot neprestano ustvarjalno vrednostno preraščanje vedno novih in nikoli ugaslih nasprotij v človeštvu. Nastajajoči novi svetovni sistem ni in nikoli ne bo absolutno harmonično uresničenje dobrega, je pa v novem sistemu bistveno več dobrega kot v vseh prejšnjih medetničnih sistemih, kot so bili: moderni kolonializem, stari rimski imperij, ruski imperij, avstroogrsko cesarstvo, turško cesarstvo in drugi.

Najboljše teoretične osnove in projekcije za novi mednarodni sistem je izdelal Masaryk. Je tudi najzaslužnejši za njegove začetne uresničitve po prvi svetovni vojni z demontažo velikih centralističnih držav, kot so bile cesarska Avstroogrska, kajzerjeva Nemčija, carska Rusija in sultanska Turčija. Na mestu teh razpadlih kolosov je nastala že po letu 1918 vrsta držav malih osvobojenih evropskih narodov.

S svojo teorijo naroda je Masaryk prerasel nekatere največje teoretike, kot so Hegel, Marx in Engels. Le-ti so nedialektično delili narode na "zgodovinske", ki bodo živeli, in "nezgodovinske", ki se bodo utopili v prvih. Izginitvi naj bi bili zapisani zlasti mali slovanski narodi.

Zgodovina je že popolnoma demantirala to teorijo in povsem potrdila Masarykovo koncepcijo, da so vsi narodi naravno-zgodovinsko nastali družbeni organizmi, da so vsi narodi zato temeljne enote novega mednarodnega sistema, ki pa mora še posebej zaščititi male narode, ter da se v novem svetovnem sistemu neposredno in nujno dopolnjujejo notranja in mednarodna demokracija, moralnost in socialnost.

Ta Masarykova predvidevanja je v precejšnji meri izpolnil po drugi svetovni vojni nastajajoči mednarodni sistem. Ta je velik zgodovinski napredek, kar dokazujejo naslednja dejstva: skoraj vsi narodi sveta so sedaj postali iz objektov subjekti novega sistema, potem ko so se osvobodili vseh velikih totalitarizmov; OZN kot glavna svetovna organizacija novega sistema združuje 185 članic z vseh kontinentov, kar je ogromen napredek v primerjavi z nedonošenčkom Društvom narodov po prvi vojni; niti v eni večji državi ne vlada več totalitarno-militaristični sistem in v večini držav sveta so pluralistični sistemi, vse večje države vodijo miroljubno politiko in že petdeset let ni bilo vojne med njimi. Takega razdobja svetovna zgodovina ne pomni!

Bistvena opora začetkov tega novega sistema so **nove socialne, demokratične in moralne kvalitete**, ki so po Masaryku nujne za graditev novega sistema.

Vse velike države so spoznale, da je klasična politika sile in okupacije drugih narodov anahronizem in da je zanje višja vrednota svetovni mir, saj bi bile v tretji nuklearno-raketni vojni najverjetneje uničene prav velike države. Tako razumno doje-

manje in oblikovanje lastnih interesov pa je prav element nove mednarodne morale.

Podoben razumen in moralen zgodovinski korak je bila deloma prostovoljna demontaža velikih kolonialnih imperijev od njihovih matic (te pa so bile k temu delno tudi prisiljene). Po drugi svetovni vojni se je lahko Zahodna Evropa, ker se je osvobodila svojih imperialnih struktur in ambicij, bistveno bolj posvetila humanim potrebam vseh svojih prebivalcev. S tem je Evropa postala prav tak steber novega svetovnega sistema, kot ga je vizionarsko predvidel Masaryk! Vse dežele zahodne in severne Evrope so v drugi polovici 20. stoletja uresničevale napredno socialno tržno gospodarstvo, napredno pravno in socialno državo, relativni socialni mir, uspešen gospodarski razvoj in 50 let neskaljenega popolnega miru med državami, česar zgodovina Evrope ne pomni.

To je povsem potrdilo Masarykovo in evangelsko misel, da morala ni abstraktni ideal popolnosti, ampak zelo močan dejavnik socialne in gospodarske uspešnosti.

Masarykova predvidevanja o povezavi morale in politike se uresničujejo tudi v naslednjem: temelji novega svetovnega sistema se krepijo, ker v te temelje sindikati, socialdemokratske in ženske organizacije vključujejo znatne dele najširših slojev človeštva kot samostojne subjekte in ker se je največja religiozna organizacija, katoliška cerkev, z Vatikanskim koncilom odmaknila od tesne povezanosti z desnimi strukturami in se približala realnim potrebam človeštva.

Novi, še zelo začetni svetovni sistem je bolj human in moralen kot vsi prejšnji sistemi. Vendar je od njih veliko bolj labilen in rušljiv. V sodobnem človeštvu so siloviti produkcijski ognjeniki in taki nekontrolirani gigantski gospodarski, vojaški, policijski, medijski in politični monopoli, ki se vsak trenutek lahko iztrgajo nadzoru in začnejo rušiti šele nastajajoči sistem.

Če bi se zraven tega še krepile retrogradne težnje nekaterih evropskih politikov, ki zapuščajo nova načela, ki oživljajo fašizem in nacionalizem, ki so hoteli sankcionirati agresijo na tleh bivše Jugoslavije kot končno politično rešitev in ki izrazito diskriminirajo malo Slovenijo pri vstopu v Evropsko unijo - bi se novi mednarodni sistem začel rušiti prav na tleh Evrope.

Kot predsednik Pripravljalnega odbora se najiskrenejše zahvaljujem vsem sodelujočim na tem simpoziju.

Prepričan sem, da je ta simpozij **velika obogatitev** za našo znanost in družbo, da je nekaj **izrazito novega**, da smo vsi sodelujoči na simpoziju veliko pridobili in da bomo naši deželi s tem načinom dela vedno izrazito koristili. Ne vemo še, kako bomo sprejeti, smo pa na razpolago prav vsem ne glede na politično in nazorsko pripadnost.

Če objektivno pogledam, brez vsakega poveličevanja prisotnih, nisem v zadnjih 30 letih niti v Sloveniji niti v nekdanji Jugoslaviji doživel tako uspešne interdisciplinarne razprave, kot je bila naša.

Že ta razprava v polni meri dokazuje, kako plodna je usmeritev našega društva na **vsebinsko sodelovanje družbenih in humanističnih ved**, zlasti ker to sodelovanje v sodobni družbi, in tudi v Sloveniji, vse bolj kopni zaradi vse ožje specializacije in celo drobitve, fragmentarizacije društvenih in humanističnih ved. S tem, kar smo danes uresničili in kar bomo v bodoče uresničevali z vsebinskim sodelovanjem družbeno-humanističnih ved, zapolnujemo veliko praznino slovenskih družbenih in humanističnih ved.

Zato bomo šli krepko naprej v tej smeri. To pa je ista metodološka smer, kot je bila Masarykova. Masaryk je povezoval filozofsko antropologijo, vso filozofijo,

sociologijo, psihologijo, politologijo, religiologijo, pedagogiko, teorijo kulture in družbeno prakso kot še nihče med vsemi dosedanjimi znanstveniki in filozofi.

Mislim, da ne bom prav nič pretiraval in ne bom neobjektiven s tole primerjavo: če bi slovenska televizija slovenski publiki prenašala hkrati našo razpravo in razpravo v slovenskem parlamentu, bi se verjetno večina strinjala, da je bila naša razprava na nekoliko višji ravni, kot je navadno v parlamentu; že to bi bil očiten dokaz naše življenjske utemeljenosti.

Tu smo se zbrali ne samo kvalitetni, ampak tudi poštene znanstveniki, tisti, ki prav nikoli nismo bili apologeti nobene dnevne politike. Seveda nismo poštene samo mi tukaj, smo pa poštene vsi, ki smo tukaj. Kot taki smo lahko skromen, vendar nujen stalen korektiv dnevne politike in glavni nosilec in inspirator že skoraj povsem zrušene **avtonomije** slovenskega družboslovja in filozofije. Če bomo vztrajali v tej smeri, bomo morda vsaj nekoliko konstruktivno pomagali v naslednji 60-70-letni težki normalizaciji slovenske družbe, duhovnosti, znanosti in politike.

Naš glavni cilj pa je, kot rečeno, preučevanje celotne družbene konkretnosti s sistematičnimi komparacijami in sintezami dognanj vseh družbenih in humanističnih ved. Želimo biti (in smo trenutno edino) slovensko znanstveno društvo za sodelovanje družbenih in humanističnih ved.

Gotovo smo bili že danes vsi prisotni obogateni s tem, da smo si medsebojno posredovali izvirne izsledke različnih družbeno-humanističnih ved o isti tematiki: o sodobni morali in etiki.

Očitno je: če bomo vse naše razprave na tem simpoziju zbrali v tiskan zbornik, se bodo učitelji, znanstveniki, politiki in študentje, ki se zanimajo za etiko v sodobni družbi in šolstvu, iz tega zbornika lahko veliko naučili, saj v Sloveniji nikoli ni bilo niti približno povedano o sodobni etiki toliko kvalitetnega in celovitega, kot v naši današnji razpravi.

Kot vidim, se strinjate, da predložimo izdajo tega zbornika ministrstvom za znanost, šolstvo in kulturo in Znanstvenemu inštitutu filozofske fakultete, ker bo to nadvse koristen priročnik (in seveda ne obvezen učbenik).